

Magyarország méregfája.

Erdödi Adolf.

Ha t. hölgyeink közt vannak, kik Meyerbeer „Afrikai nője“ siralmas hősiessége után ellenállhatlanul vágyódnak, azok talán t. szaktársainknál nagyobb hálával fogadnák e közleményt, mely ama költőies halál kapuit megnyitja előttük, a nélkül, hogy azon fáradságokkal és netalán kiábrándító veszélyekkel megküzdenniök szükség legyen, melyekkel az utazás innen Afrikába rendszerint össze kötve van.

Hazánk erdeiben is van egy fa, melyet az emberek már régóta annyira üldöznek, hogy nagyranőtt példányaira csak ritkán akadunk; üldözik pedig azt nem annyira álnok büntetteiért, melyekről minálunk úgy látszik, nem igen tudnak még valamit: mint inkább jó és szép tulajdonságai miatt; — s e fanemnek épen ez képezi tragikumát.

Nevezik pedig azt a latinok *Taxus baccata*, a magyarok pedig *ternyő tiszafának*.

A görög mythologia a Styx és Acheron partjait Taxussal ültette be, és Sestius szerint — ha annak árnyában nyugalomra hajtod árva fejedet, álmodból csak a végítélet harsonái fognak felkölteni, a mit Plutarch és Dioscorides is bizonyítanak.

Plinius szerint e fa bogyói halálos mérget rejtenek s a ki annak fájából készült kulacsot használ, menthetlenül veszve van. — Füstje a ternyőtiszafának az egereket kipusztítja, s a belőle készített nyilak a velök sebesítetteket biztosan megölik.

Caesar commentárjai szerint Cativolcus, az eburonok hatalmas királya Taxussal vetett véget életének.

Virgil e fát nem akarja a méhek közelében megtűrni, Columella pedig azt mondja, hogy e hasznos állatocskák a tiszaternyőt ösztönyszerűleg kerülik.

Nau és Walter szerint oly lovak, melyek e fa galyaiból ettek, esakhamar ki is multak.

Valami *Schoot* nevü jezsuita pedig azt állítja, hogy állóvizbe döntött ternyő tiszafától a halak megbódulnak.

Percivall három gyermeket látott meghalni, kiknek e fa száritott tüleveleiből giliszták ellen csekély adag nyujtatott. — Egyedül Theophrast hozza fel enyhítő körülményül, hogy e fa lombozatja a kérődző állatokra nézve nem veszélyes, a mit Borkhausen oly meg-

jegyzéssel erősít, hogy számos vidéken juhok, kecskék és tehenek a *Taxus* lombját minden hátrány nélkül megeszik s attól igen jól tejelnek.

Ezek volnának tehát a hegyeink között bujdosó s az erdők leg-sötétebb árnyaiban is megélő, hatalmas sarjadzási tehetségénél fogva egy könnyen egészen ki nem pusztítható, de pásztorok, erdőkerülők és esztergályosok által keresve keresett tiszaternyő ellen felhozott iszonyu vádak, — s ha miattok a vén bünöstől, mely magára hagyva, sőt megesonkitva is — cserjekép századokig tud ép erőben és egészségben élni, undorral fordulnánk is el, igazságszeretetünk mégis arra késztet, hogy, csak miután az ujabbkori tanukat is meghallgatuk, mondjuk ki felette végítéletünket.

Az ófrancia és angol (diszkertekben az olló alatt tartott *Taxus* lugosai és folyosói nagy szerepet játszottak, és Girard, az angol füvész határozottan állítja, hogy tiszaternyők alatt gyakran aludott a nélkül, hogy még csak a feje is megfájult volna. — Ez állítás a *Taxus* költőisége legnagyobb részétől fosztja meg, s benne ezentul már nem Rinaldo Rinaldinit, de legfeljebb valami Schinder Hannes-t szemlélhetünk. — Meglehet, sőt valószínű, hogy árnyának oly borzadalmas híret annak sűrűsége okozta, s azon országok magas hőmérséke, melyekben e hir támadott. Tudjuk, hogy igen meleg égélj alatt minél sötétebb árnyat keresünk fel, annál biztosabban hűtjük meg magunkat; Olaszthonban azt tartja a közmondás: „a hova a nap nem juthat, oda az orvos szokott bejárni,“ és Franciaországban gyakran hallani: „l'ombrage du châtaignier est malsain.“ (a gesztenyefa árnyéka egészségtelen).

A fa bogyóit a madarak élvezik, számos vidéken azokat a gyermekek is megeszik, és Girard is evett belőlük másokkal egyetemben a nélkül, hogy legesekélyebb baja lett volna.

Ugy látszik tehát, hogy e bogyók csak nagyobb mennyiségben élvezve válnak ártalmasakká; így pedig a szilva vagy a cseresznye is megárthat.

Kétségkívülinek látszik azonban a tiszaternyő gyöngye sarjainak és tüleveleinek veszélyes volta. Franciathonban ismételve eszközölt kísérletek ugyan bizonyítják, hogy a *Taxus* a kérődző állatoknak nem veszélyes, a minthogy ezek a mérgek hatása iránt általában érzéketlenebbek. De az tény, hogy e fa a nem kérődzők számára lomboatjában halálos mérget rejt. 1753-ban ugyanis Hollandban több ló dögölt el, miután az tiszaternyősövényt megrágicsált. Hasonló esetet említ a német háboruk idejéből a lovasság lovairól Varennet de Fe-

nille. Nehány évtized óta pedig a francia napi lapokban ily hirekre ismételve akadunk.

Wiborg — az állatgyógyászat tanára Kopenhágában — ismételt kísérletei nyomán — lovak a *Taxus* tisztán adott tüleveleitől megdögölnek; holott azok $\frac{1}{4}$ vagy $\frac{1}{3}$ részig zabbal keverve, nem ártanak nekik.

Valamont de Bomare szerint a párisi fűvészkertben szamarat kötöttek ternyőtiszafasövényhez s ez miután azt megizlelte, rögtön kimult.

Ép oly kevéssé lehet a *Taxus* sarjainak ártalmasságát emberekre nézve kétségbe vonni. A régieken kívül Carrier az újabb időből idéz szomorú példát: egy fiatal leányka sejtető okokból italt főzött magának ily galyacskákból, s ez öt szándéka ellenére a sirba vitte.

Érdekes volna, ha oly vidéken lakó t. szaktársaink, hol a különben igen szép, kemény fáju tiszaternyő még ki nem pusztult, e lapokban közölnék, a mit annak ott netalán tapasztalt veszélyes tulajdonságairól megtudni képesek. Lehet, hogy a fa mérge csak melegebb égalj alatt fejlődik oly hathatóssá s hogy azt hegyeink hűvös árnyában csak szeretve ápolni van okunk; de minden esetre illik, hogy hazánk oly lakóját, melynek életleírásához adatokat a legrégebb idő óta Európa majdnem minden mivelt népe szolgáltatott, közelebbről megismertetni mi is segítsünk.

Néhány szó a len- és kendertermesztésről Magyarországon.

Ha tekintetbe vesszük Magyarország nagy termőterületét, s ehhez aránytalanságban álló termelését, világosan kitűnik, hogy mezőgazdaságunk iparágaival együtt, még a kiskorúság fokán áll. E hátramaradás okai már elég gyakran voltak fejtegetve s főleg az eddig üzött rablógazdaságban, a baromtenyésztés elhanyagolásában, elégtelen trágyakészítésben s annak hiányos használatában, nem különben a gulyáinkat tizedelő marhavészben; de nagy hiba a gabona-termesztés egyoldalú kiváltságolása is termelőink részéről és a kereskedelmi növények termelésének gyakran megrótt elhanyagolása. Pedig tetemes hasznót még a len és kendertermesztés is hajthatna, a mit e helyen szorosabb magyarázat által bebizonyíthatunk.

Magyarország — bár nem a legbiztosabb statisztikai adatok nyomán — átlagosan 570,000 mázsányi kender után 18 frtjával mázsá-